

(foto: Nationale Beeldbank, Evert Jan Luchies)

Versterken van biodiversiteit en belevingswaarde van sportcomplexen

Een b(l)oeiend sportpark

Mascha Visser, Bureau Waardenburg

Hoewel de meeste sportcomplexen er groen uitzien op de kaart, dragen zij nauwelijks bij aan de biodiversiteit. Ook in recreatief opzicht is de meerwaarde van sportcomplexen binnen de stedelijke groenstructuur beperkt. Er liggen kansen om dit te verbeteren, zeker wanneer verhoging van biodiversiteit en versterking van ruimtelijke structuur gezamenlijk worden aangepakt.

Het 'standaard sportcomplex' heeft een lage biodiversiteit, een lage belevingswaarde en draagt weinig bij aan de stedelijke groen-blauwe structuur. Door werkelijk ruimte te maken voor natuur op sportcomplexen is er veel winst te behalen.

Verandering biedt kansen. Mogelijke redenen voor verandering zijn bijvoorbeeld:

- Sportcomplex is sleets
- Samenraapsel van gebouwtjes (die niet meer voldoen)
- Hoge onderhoudskosten van oude grasvelden
- Nieuwbouwwijk heeft sport dichtbij nodig
- Binnenstedelijke herstructurering vraagt uitplaatsing van sportcomplex
- Afnemende vraag naar sport (bijvoorbeeld in krimpregio's)
- Wens 'Brede school'

Er is meer maatschappelijke aandacht voor gezond leven en bewegen. Een gezonde levensstijl en een gezonde omgeving besparen ziektekosten. Ook is er meer aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en eigen identiteit van steden, omdat men inziet dat een aantrekkelijke groene omgeving een vestigingsfactor voor bedrijven is en leidt tot hogere vastgoedwaarden. Groen in het stedelijk gebied heeft een bewezen meerwaarde voor het verminderen van fijnstof en stedelijke hitte.

Intussen zijn de sportsector en de bouwsector geïnnoveerd. Technisch is er zeer veel mogelijk. Denk aan de intensievere bespeelbaarheid van velden en goedkoper onderhoud door toepassen van kunstgras en aan dubbel ruimtegebruik in gebouwen. Een aanvullend idee is bijvoorbeeld 'dynamisch lijnenmanagement' op een veld, waardoor het afwisselend gebruikt kan worden als bijvoorbeeld voetbalveld of hockeyveld.

Het verhogen van de biodiversiteit lijkt ook een trend te worden, hoewel het voor velen nog niet helemaal duidelijk is wat dat precies inhoudt en hoe zij daaraan kunnen bijdragen.

Kansen voor sportcomplexen

Afhankelijk van de aanleiding, het beschikbare budget en de betrokken partners kunnen op sportcomplexen in meer of mindere mate de biodiversiteit, de belevingswaarde en de bijdrage aan de groen-blauwe structuur worden verhoogd. Aan het programma van eisen voor het ontwerp van een nieuw of te herstructureren sportcomplex moeten deze aspecten worden toegevoegd, maar eerst moet er ruimte worden gemaakt. Intensiveren van ruimtegebruik is kostbaar. Te onderzoeken mogelijkheden voor (co)financiering zijn:

- Betrekken van partijen die (direct of indirect) profiteren van verbeteringen (verzekeringsmaatschappijen, multinationals, vastgoedeigenaren)
- Lokale binding vergroten door aantrekkelijk en

Veel gemeenten hebben het verhogen van de biodiversiteit op hun wensenlijstje staan. Sportcomplexen dragen, ondanks hun groene imago, nauwelijks bij aan biodiversiteit; dat kan anders! Enkele (gegeneraliseerde maar herkenbare) eigenschappen van een sportcomplex zijn:

- Ruimtelijk naar binnen gericht
- Ontoegankelijk of een defensieve uitstraling door de hekken
- Schaamgroen zonder bijdrage aan lokale identiteit
- Monofunctioneel gebied

- Vaak onaantrekkelijk
- Barrière voor recreatieve verbindingen door stedelijk gebied

Dat het sportveld een barrière is voor ecologische verspreiding is op zichzelf niet zorgelijk. De rest van het sportcomplex kan dit eenvoudig goedmaken, mits bij de inrichting van die ruimte rekening wordt gehouden met natuur. De ruimte rond de velden is echter vaak beperkt, eenvormig ingericht en niet gericht op het verhogen van de biodiversiteit.

gastvrij sportcomplex (sponsoring sportpark)

- Nieuwe combinaties (kinderopvang, muziek oefenruimtes, vergaderruimte)

Vergroten van de belevingswaarde en de biodiversiteit op sportcomplexen vraagt om een integrale aanpak van de drie F-en: fysieke ruimte, functioneel programma en financiële middelen.

Ontwerp van een waardevol sportcomplex

Voor het actief werken aan een hogere belevingswaarde en biodiversiteit van sportcomplexen zijn de volgende aandachtspunten behulpzaam:

- Ontwerp aan sportcomplex als aan een park
- Kies geschikte inrichtingselementen
- Beleving door omwonenden
- Niet-sportende bezoekers aantrekken
- Doorbreken hokjesgeest sportverenigingen
- Binnen totale stedelijke context ontwerpen aan groen-blauwe structuur
- Denk door naar het beheer (biodiversiteit profiteert het meest wanneer ontwerp, aanleg en beheer niet te rigide zijn maar juist variatie mogelijk maken)

Om een sportpark een hoge biodiversiteit mee te geven is het kiezen van de juiste inrichtingselementen van groot belang (zie verderop in dit artikel).

Daarnaast zijn er inrichtingsmaatregelen die bijdragen aan verhoging van de biodiversiteit:

- 1 Aansluiten op de omgeving. Het sportcomplex ontwerpen als park voor mens en dier, waarbij enerzijds interessante padenstructuur bezoekers aantrekt die niet op het veld sporten en anderzijds water en groen doorlopen in de omringende stad, waardoor ecologische relaties worden gelegd.
- 2 Toepassen van streekeigen beplanting omdat deze beter groeit en bijdraagt aan de identiteit van de plek. Gebruik een divers sortiment, want dat is beter voor de biodiversiteit, is robuuster en duurzamer en ziet er aantrekkelijk uit. Gebruik besdragende struiken, die zijn aantrekkelijk voor vogels en zoogdieren.
- 3 Gebouwen optimaliseren voor medegebruik door dieren, waaronder vleermuizen, huismus, gierwaluw en eventueel insecten door het uitgekiend toepassen van kieren en voorzieningen in de spouwmuur.
- 4 Helpen van specifieke soorten door aanbrengen speciale voorziening zoals een ooievaarsnest of een bijenhotel.
- 5 Voorkomen van lichtuitstraling, hiervan profiteren vleermuizen en alle andere organismen die in het donker actief zijn.

Mogelijke inrichtingselementen

Cruciaal bij het vergroten van de natuurwaarde van sportcomplexen is het kiezen van die inrichtingselementen die de soortenrijkdom en de

Schematische weergave van een standaard sportcomplex.

Schematische weergave van een heringericht sportcomplex met aandacht voor biodiversiteit.

variatie aan habitattypen optimaliseren voor die plek. Niet alleen het aantal verschillende habitattypen is belangrijk, maar ook de omvang ervan. De volgende inrichtingselementen zijn mogelijk toepasbaar:

Bloemrijk gras: extensief beheerd gras of hooiland biedt een rijke vegetatie waarvan vlinders, libellen en sprinkhanen profiteren.

Geïsoleerd water: een poel is een educatief interessante plek waarvan algemeen voorkomende en mogelijk zeldzamere soorten amfibieën en libellen profiteren.

Geleidelijke overgangen beplanting: creëer waar mogelijk zoom-mantel vegetatie, die zorgt voor dekking en geleiding van dieren en biedt grote diversiteit. Zoogdieren, vogels en vlinders profiteren van deze structuurrijke vegetatie.

Water met natuurvriendelijke oevers: is aantrekkelijk in de buitenruimte en kan invulling geven aan waterbergingsbehoefte. Libellen, oevervegetatie, zoogdieren en vissen profiteren. Natuurvriendelijke oevers hebben daarnaast een positief effect op de waterkwaliteit.

Schrale plek (zonder vastgestelde functie): een braakliggend stukje van het terrein waar kaal zand en puin kansen biedt aan pionier-soorten. Het reliëf, de wilde begroeiing en het ontbreken van functie nodigen uit tot avontuurlijk spelen. Vlinders, sprinkhanen, zoogdieren, reptielen en vogels; eigenlijk alle soortgroepen profiteren van een braakliggend terrein.

Door het integraal ontwerpen en ontwikkelen kunnen de kansen voor verhoging van biodiversiteit en belevingswaarde op sportparken worden verzilverd. Het gericht benutten van ruimtebesparende innovaties en het slim combineren van functies op sportparken levert de fysieke ruimte op die nodig is om een hogere biodiversiteit in het stedelijk gebied te verwezenlijken. Het kiezen van de juiste inrichtingselementen, eventueel aangevuld met extra maatregelen, vergezeld van een duurzaam beheer dat gericht is op natuurontwikkeling en -behoud, leidt tot een enorme toename van de biodiversiteit. Aansluiting op de omgeving wekt de interesse van mens en dier en versterkt de stedelijke groen-blauwe structuur. Zo houden de sporters de gewenste functionaliteit van velden en gebouwen en ontstaat er ook meer ruimte voor biodiversiteit, een hogere ruimtelijke kwaliteit en meerwaarde voor de stad. Deze nieuwe, geïntegreerde aanpak is noodzakelijk voor een gezond stedelijk klimaat, nu en in de toekomst.

<<

Mascha Visser is landschapsarchitect bij Bureau Waardenburg

Website
www.buwa.nl